

Tilburg University

[Review of the book Die Sakralität der Person. Eine neue Genealogie der Menschenrechte, Hans Joas, 2011]

Jonkers, Peter

Published in:
Tijdschrift voor Filosofie

Publication date:
2013

Document Version
Peer reviewed version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Jonkers, P. (2013). [Review of the book Die Sakralität der Person. Eine neue Genealogie der Menschenrechte, Hans Joas, 2011]. *Tijdschrift voor Filosofie*, 75(2).

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Hans Joas, *Die Sakralität der Person. Eine neue Genealogie der Menschenrechte*. Suhrkamp, Frankfurt 2011, 303 p.

In hun zoektocht naar een democratisch gelegitimeerde, normatieve grondslag van de hedendaagse, door pluralisme en globalisering gekenmerkte samenleving grijpen nogal wat sociaal-filosofen terug op de mensenrechten. Een belangrijke vraag die daarbij rijst is in hoeverre die grondslag werkelijk universeel is. Met dit boek beoogt Joas een bijdrage aan dit debat te leveren. Daarbij is de sacraliteit van de persoon de leidende gedachte. Hij wil de eenzijdigheid van een ahistorische fundering van de mensenrechten, die geen rekening houdt met de feitelijke wordingsgeschiedenis daarvan, en een puur historische beschrijving, die geen oog heeft voor de normatieve geldigheidsaanspraak die in de feitelijke wordingsgeschiedenis van die rechten besloten ligt, vermijden. Deze verbinding van een beschrijvend historische en een funderend filosofische invalshoek definieert Joas als een ‘affirmatieve genealogie’, die hij in het vierde, methodologische hoofdstuk van zijn boek in aansluiting bij het grote werk van Troeltsch, *der Historismus und seine Probleme*, ontwikkelt. De naar Nietzsche verwijzende term ‘genealogie’ doet recht aan het inzicht dat de geschiedenis van de idee van menselijke waardigheid veelal een contingent gebeuren is. Maar de term ‘affirmatief’ drukt de fundamentele overtuiging van de auteur uit dat het ontstaan van waarden en onze binding daaraan geen soevereine beslissing van een individu of groep zijn, maar een antwoord op een appèl van een (transcendente) zin die in de geschiedenis besloten ligt.

Het eerste hoofdstuk analyseert de ontstaansgeschiedenis van de eerste mensenrechtenverklaring aan het einde van de achttiende eeuw. Een van de belangrijke vragen daarbij is of de oorsprong van de idee van de mensenrechten ligt in de joods-christelijke traditie of veeleer in de Verlichting. De bijdrage van de auteur het debat hierover, dat vaak gekenmerkt wordt door een onvruchtbare oppositie tussen deze beide visies, bestaat erin dat hij wijst op het belang van de Noord Amerikaanse mensenrechtenverklaring en eveneens een einde maakt aan de mythe dat de Franse revolutie en de daaruit voortkomende mensenrechtenverklaring een inherent antireligieus karakter zouden hebben. In het tweede hoofdstuk wordt de geschiedenis van de afschaffing van de folterpraktijken beschreven. In overeenstemming met zijn methodisch uitgangspunt heeft deze feitelijke ontwikkeling voor Joas een principiële betekenis: het besef van de sacraliteit van de persoon als universele, normatieve grondslag van de mensenrechten. Het derde hoofdstuk behandelt een specifiek aspect van de mensenrechten, het abolitionisme (de 19^e eeuwse beweging die zich beijverde voor de afschaffing van de slavernij) in de Verenigde Staten. Ook deze beweging laat een mobilisering van grote groepen mensen zien ten gunste van de universele waarde van de menselijke waardigheid. Het hierboven reeds vermelde methodologische vierde hoofdstuk over de affirmatieve genealogie vormt een scharniermoment in het boek. Na de historische casestudies in het eerste t.e.m. derde hoofdstuk komen in het vijfde hoofdstuk twee elementen uit de joods-christelijke traditie aan bod, die niet alleen feitelijk de mensenrechtenverklaring hebben voorbereid, maar bovendien onontbeerlijk zijn voor de fundering daarvan: de idee van de onsterfelijke ziel van de mens als de sacrale kern van iedere persoon en die van het leven van de individuele mens als gave. In het licht van het project van de auteur om de universaliteit van de mensenrechten te onderzoeken rijst vervolgens de vraag of deze beide elementen uit de christelijke mensopvatting in onze door levensbeschouwelijk pluralisme gekenmerkte tijd een nieuwe plausibiliteit kunnen krijgen. Derhalve onderzoekt de auteur in het zesde hoofdstuk hoe fundamentele menselijke waarden die oorspronkelijk uit een specifieke traditie stammen, in een communicatieve samenhang gebracht kunnen worden met waarden uit andere tradities teneinde zo de beoogde veralgemening van de idee van de sacraliteit van de persoon in een pluralistische, globale samenleving te gestalte te geven. Een concreet voorbeeld van een dergelijke onderneming, dat de auteur ter afsluiting van zijn boek

bespreekt, is de totstandkoming van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens (1948) in de schoot van de Verenigde Naties.

Aan de hand van een aantal voor het onderwerp zeer relevante casestudies neemt de auteur de lezer mee in zijn zoektocht naar de idee van de menselijke waardigheid als een gemeenschappelijke, normatieve grond voor de mensenrechten, een grond die aanspraak maakt op een geldigheid over de grenzen van de verschillende culturen en de religieuze en seculiere levensbeschouwingen heen. Hij neemt daarbij afstand van de in onze tijd populaire stelling dat de idee van de menselijke waardigheid niets anders zou zijn dan een sociale constructie, evenals van de gedachte dat deze idee een transcendente, ahistorische realiteit zou zijn. Positief geformuleerd beschouwt hij de oorspronkelijk vanuit de christelijke traditie afkomstige gedachte van de sacraliteit van de menselijke persoon als een noodzakelijk vertrekpunt voor de communicatie met andere religies en culturen. Die communicatie moet uiteindelijk resulteren in een waarachtige universaliteit van menselijke en maatschappelijke waarden. Sociaalwetenschappelijk geïnteresseerde lezers zullen van mening zijn dat de selectie van de in dit boek besproken casestudies te zeer is bepaald door de filosofische hoofdthese van de auteur; filosofisch geïnteresseerde lezers zullen dan weer vinden dat deze casestudies ontoereikend zijn voor een werkelijk transcendente fundering van de idee van menselijke waardigheid. Maar dit laat mijns inziens onverlet dat Joas met dit boek een belangrijke bijdrage heeft geleverd aan de beantwoording van een van de grote vragen van onze tijd, namelijk hoe te komen tot een werkelijk universele, normatieve fundering van de mensenrechten.

Peter Jonkers